

ปรมาัตถธรรม (๘)

สุภีร์ ทุมทอง

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

ปรหมัตถธรรม ๔

- (๑) จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑
- (๒) เจตสิก ๕๒
- (๓) รูป ๒๘
- (๔) นิพพาน

เจตสิกปรหมัตถ์

เจตสิกปรหมัตถ์

เจตสิก ๕๒ แยกเป็น ๓ กลุ่ม

๑. อัญญสมาน ๑๓

๒. อकुศล ๑๔

๓. โสภณะ ๒๕

เจตสิกปรหมัตถ์

๑. อัญญาสมานเจตสิก ๑๓

(๑) สัมผัสจิตตสาธารณเจตสิก ๗

ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา เอกัคคตา

ชีวิตินทรีย์ มนสิการ

(๒) ปกิณณกเจตสิก ๖

วิตักกะ วิจารณ์ อธิโมกข์ วิริยะ ปิติ ฉันทะ

เจตสิกปรหมัตถ์

๒. อकुศลเจตสิก ๑๔

- (๑) โมจตุกเจตสิก ๔ ได้แก่ โมหะ อหิริกะ อโนตตัปปะ
อุทัจจจะ
- (๒) โลติกเจตสิก ๓ ได้แก่ โลภะ ทิฏฐิ มานะ
- (๓) โทจตุกเจตสิก ๔ ได้แก่ โทสะ อีสสา มัจฉริยะะ กุกกัจจะ
- (๔) ถีนทุกเจตสิก ๒ ได้แก่ ถีนะ มิตระ
- (๕) วิจิกิจฉาเจตสิก

เจตสิกปรหมัตถ์

๓. โสภณเจตสิก ๒๕

(๑) โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙ ได้แก่ สัทธา สติ หิริ

โอตตัมปะปะ อโลภา อโทสะ ตัตรมัชฌัตตตา

กายปัสสัทธิ จิตตปัสสัทธิ กายลหุตา จิตตลหุตา

กายมุกุตา จิตตมุกุตา กายกัมมัณฺญูตา จิตตกัมมัณฺญูตา

กายปาคุณฺญูตา จิตตปาคุณฺญูตา กายชุกตา จิตตชุกตา

(๒) วิรตีเจตสิก ๓ ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ

(๓) อัปปมัญญาเจตสิก ๒ ได้แก่ กรุณา มุทิตา

(๔) ปัญญาเจตสิก

เจตสิกปรมัตถ์

นัยการแสดงเจตสิก

- (๑) สัมปโยคนัย
- (๒) สังคहनัย
- (๓) ตทุภยมิสสกนัย

(๑) สัมปโยคนัย

อัญญุสมานเจตสิก ๑๓ มีสัมปโยคนัย ๗ นัย

๑. สัมผัสจิตตสาธารณเจตสิก ๗ ประกอบในจิต ๘๙
๒. วิตักกเจตสิก ประกอบในจิต ๕๕
๓. วิจารณ์เจตสิก ประกอบในจิต ๖๖
๔. อธิโมกขเจตสิก ประกอบในจิต ๗๘
๕. วิจารณ์เจตสิก ประกอบในจิต ๗๓
๖. ปิตีเจตสิก ประกอบในจิต ๕๑
๗. ฉันทเจตสิก ประกอบในจิต ๖๙

(๑) สัมปโยคนัย

อกุศลเจตสิก ๑๔ มีสัมปโยคนัย ๕ นัย

๑. โมจตุกเจตสิก ๔ ประกอบในอกุศลจิต ๑๒

๒. โลติกเจตสิก ๓ คือ

โลภเจตสิก ประกอบในโลภมูลจิต ๘

ทิฏฐิเจตสิก ประกอบในโลภมูลจิตทิฏฐิคตสัมปยุตต์ ๔

มานเจตสิก ประกอบในโลภมูลจิตทิฏฐิคตวิปปยุตต์ ๔

๓. โทจตุกเจตสิก ๔ ประกอบในโทสมูลจิต ๒

๔. ถิทุกเจตสิก ๒ ประกอบในอกุศลสังขาริกจิต ๕

๕. วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ ประกอบในวิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๑

(๑) สัมปโยคนัย

โสภณเจตสิก ๒๕ มีสัมปโยคนัย ๔ นัย

๑. โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙ ประกอบในโสภณจิต ๕๙
๒. วิรตีเจตสิก ๓ ประกอบในจิต ๑๖
๓. อัปมัญญาเจตสิก ๒ ประกอบในจิต ๒๘
๔. ปัญญาเจตสิก ๑ ประกอบในจิต ๔๗

(๒) สังกคหนัย

จำนวนเจตสิกที่ประกอบได้ในจิต ๘๙ มี ๕ นัย

๑. โลกุตตรจิต มีเจตสิกประกอบได้ ๓๖ ได้แก่

อัญญาสมานเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๓ (เว้นอัปปมัญญา)

๒. มหัคคตจิต มีเจตสิกประกอบได้ ๓๕ ได้แก่

อัญญาสมานเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๒ (เว้นวิรตี ๓)

๓. กามาวจรโสภณจิต มีเจตสิกประกอบได้ ๓๘ ได้แก่

อัญญาสมานเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๕

(๒) ลังคหน้อย

จำนวนเจตสิกที่ประกอบได้ในจิต ๘๙ มี ๕ นัย

๔. อกุศลจิต มีเจตสิกประกอบได้ ๒๗ ได้แก่

อัญญาสมานเจตสิก ๑๓ อกุศลเจตสิก ๑๔

๕. อเหตุกจิต มีเจตสิกประกอบได้ ๑๒ ได้แก่

อัญญาสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นฉันทเจตสิก ๑)

(๒) สังคหณัย, โลกมูลจิต

๑. โสমনสฺสสหคตํ ทิฏฐิจิตตสมฺปยุตฺตํ อสงฺขาริกํ

มีเจตสิกประกอบ ๑๙ ดวง ได้แก่ สัมผัสจิตตสาธารณเจตสิก ๗, ปกิณณกเจตสิก ๖, โมจตุกเจตสิก ๔, โลภะและทิฏฐิ ๒

๒. โสমনสฺสสหคตํ ทิฏฐิจิตตสมฺปยุตฺตํ สสงฺขาริกํ

มีเจตสิกประกอบ ๒๑ ดวง ได้แก่ สัมผัสจิตตสาธารณเจตสิก ๗, ปกิณณกเจตสิก ๖, โมจตุกเจตสิก ๔, โลภะและทิฏฐิ ๒, ถีนทุกเจตสิก ๒

(๒) สังคหณัย, โทสมูลจิต

๑. โทมนสฺสสหคตํ ปฏิฆสมฺปยุตฺตํ อสงฺขาริกํ

มีเจตสิกประกอบ ๒๐ ดวง ได้แก่ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗, ปกิณณกเจตสิก ๕ (เว้นปีติ), โมจตุกเจตสิก ๔, โทจตุกเจตสิก ๔,

๒. โทมนสฺสสหคตํ ปฏิฆสมฺปยุตฺตํ สสงฺขาริกํ

มีเจตสิกประกอบ ๒๒ ดวง ได้แก่ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗, ปกิณณกเจตสิก ๕ (เว้นปีติ), โมจตุกเจตสิก ๔, โทจตุกเจตสิก ๔, ธีทุกเจตสิก ๒

(๒) สังคหณัย, กามาวจรกุศลจิต ดวงที่ ๑, ๕

๑. โสมนสฺสสหคตํ ญาณสมปยุตฺตํ อสงฺขาริกํ

มีเจตสิกประกอบ ๓๘ ดวง ได้แก่ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗, ปกิณณกเจตสิก ๖, โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙, วิรตีเจตสิก ๓, อัปมัญญเจตสิก ๒, ปัญญาเจตสิก ๑

๕. อุกุขาสหคตํ ญาณสมปยุตฺตํ อสงฺขาริกํ

มีเจตสิกประกอบ ๓๗ ดวง ได้แก่ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗, ปกิณณกเจตสิก ๕ (เว้นปีติ), โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙, วิรตีเจตสิก ๓, อัปมัญญเจตสิก ๒, ปัญญาเจตสิก ๑

(๓) ตทุภยมิสสกนัย

อัญญุสมานเจตสิก มี ๑๓ เช่น ผัสสะ มีเจตสิกประกอบ ๕๑..

อกุศลเจตสิก มี ๑๔ เช่น โมหะ มีเจตสิกประกอบ ๒๖..

โสภณเจตสิก มี ๒๕ เช่น

โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙ มีเจตสิกประกอบดวงละ ๓๗..

ปัญญาเจตสิก มีเจตสิกประกอบ ๓๗ คือ อัญญุสมาน ๑๓

และโสภณเจตสิก ๒๔ (เว้นตัวเอง)

รูปปรมาตม์

รูปปรหมัตถ์

จตุตถาริ มหาภูตานิ จตุนุญญจ มหาภูตานิ อุปาทาย รูปญเจติ
ทวิธํ เจตํ รูปํ เอกาทสวิเธน สงคหํ คจจติ. กถํ.
ปจวิธาทุ อาโปธาทุ เตโชธาทุ วาโยธาทุ จ มหาภูตรูปนูนาม,
จกขุ โสถํ ฆมานํ ชิวหา กาโย จ ปสาทรูปนูนาม,
รูปํ สทโท คนุโธ รโส อาโปธาทุวิวชชิตภูตตตตยสงขาทํ
โผฏฐพพญจ โคจรรูปนูนาม,
อิตถตตํ ปุริสตตญจ ภาวรูปนูนาม,
หทยวตถุ หทยรูปนูนาม,

รูปปรหมัตถ์

หทยวตถุ หทยรูปนุนาม,
ชีวิตินุทริยั ชีวิตรูปนุนาม,
กวพิงกาโร อหาโร อาหารรูปนุนาเมติ จ
อฏฐารสวิธั เจตตั รูปั สภาवरูปั สลกขณรูปั
นิปพนนรูปั รูปรูปั สมมสนรูปนุติ จ สงขยั คจจติ.

รูปปรหมัตถ์

อากาสธาตุ ปริจเฉทรูปนุนาม,
กายวิณฺณตฺติ วจฺวิณฺณตฺติ วิณฺณตฺติรูปนุนาม,
รูปสฺส ลหุตา รูปสฺส มุทุตา รูปสฺส กมฺมณฺณตา
วิณฺณตฺติทฺวยณฺจ วิการรูปนุนาม,
รูปสฺส อฺปจโย รูปสฺส สนฺตติ รูปสฺส ชรตา
รูปสฺส อนิจฺจตา ลกฺขณรูปนุนาม.

รูปปรหมัตถ์

สภาวรूप, สลักขณรูป, นิปผันนรูป, รูปรูป, สัมมสนรูป ๑๘

มหาภูตรูป ๔ = ปฐวี อาโป เตโช วาโย

ปสาทรูป ๕ = จักขุปสาท โสตปสาท ฆานปสาท ชิวหาปสาท กายปสาท

โคจรรูป ๔ = รูป สัทท คันธ รส

ภาวรूप ๒ คือ อิตถัตตะ ปุริสัตตะ

หทยรูป ๑ คือ หทยวัตถุ

ชีวีตรูป ๑ คือ ชีวิตินทริย

อาหารรูป ๑ คือ กพฬีการอาหาร

รูปปรหมัตถ์

อสภาวรูป, อสลักขณรูป, อนิปผันนรูป,
อรูปรูป, อสัมมสนรูป ๑๐

ปริจเฉทรูป ๑ = อากาสธาตุ

วิญญูติรูป ๒ = กายวิญญูติ วิจิวิญญูติ

วการรูป ๓ = สหุตา มุหุตา กัมมัญญูตา

ลักขณรูป ๔ = อุปจยะ สันตติ ชรตา อนิจจตา

สวัสดีครับ